

FÖRFATTAREN VILHELM MOBERG SOM JUDISK-KRISTEN PROFET

Det Nya landet i väster är närvarande, likt en utvald, ödesmättad plats, där tolv fattiga smålänningar skall samlas till nattvardens gemenskap. Det nya ”ödet” är förutbestämt.

Det är en sorts religiös predestination, som uppträder i den troendes framförhållning. I denna framtidsvision finns ändå en sorts uppenbar frihet, som bygger på individens eget initiativ och handlingsförmåga.

Därför förmedlar Vilhelm Moberg den religiösa, judiskt-kristna tron, som med en kärv och naken verklighetssyn drabbar utvalda människor. En existentiell Gud finns här som delar vardagen. Detta samspel mellan himmel och helvete, lever i förhållandet mellan Kristina och Karl Oskar, liksom i Ulrika från Västergöls utveckling mot förändring och försoning.

Judisk profet

I den svenska litteraturen vill jag karaktärisera Vilhelm Moberg, som en judisk profet i det svenska samhället. Kraften och tyngden hämtades osökt från en Amos eller en Hosea, från Jeremia eller Jesaja.

Författarens attityd och rättpatos finns mitt i de dagliga konflikterna, där ofta myndigheter, institutioner och egensinniga politiker tagit överhanden. Det innebär en kamp för existens, värdighet och överlevnad. Samtidigt ett moraliskt försvar för en guds närvaro; en kraft som föder och förvaltar sanningens ord, **det** vill säga Jahves, Herrens. ”Profeten” driver den vanliga människans kamp om rättvisa och rättfärdighet.

I den småländska myllan reser sig en man av folket, för att ”med en inre, gudomlig röst” tala utan fruktan. Det är Vilhelm Moberg, republikanen och tvivlaren. Han blir samtidigt ett himmelskt språkrör för rättvisa och människovärde.

Moberg blandar tro och tvivel. Gestaltade personer blir bärare av ett komplicerat tankemönster. I Utvandrareposet är det tron på framtiden som överväger. Det är hoppet om en annan tillvaro, fjärran ofrihetens tunga dynggrepar och drängsysslor, att bli frälst från det onda och destruktiva.

I det Nya landet är Gud en vän och förtrogen. Det är en personlig Gud, som talar direkt till var och en. Här finns också det frigörande ordet från predikstol och husgudstjänster. Prästen eller pastorn definierar den närvarande tidens och rummets problem med förankring och förklaring i det himmelskt, gudomliga.

Pastor Törner talar direkt in i den verklighet som nu fyller dagarna vid Taylors Falls.

Identifikationen mellan prästens ord och lyssnarens upplevelse visar att en handlande personlig Gud är med, inte bara i helgdagens vila, utan också under vandringens arbete.

Det är här inte ett okontrollerat öde, utan ett utvalt skeende, där Gud är aktiv och närvarande :

Och landsmännen hörde på. Detta var en predikan, som de alla väl begrep: Den handlade om dem själva. De hade övergivit den del av jorden, där deras släkt haft sin flertusenåriga hemvist, för en annan del av jorden, där de ännu gick som främlingar. Denna predikan talande om det öde, som skaparen i sin outgrundlighet hade berett åt dem – utvandrarnas öde.

Tolv stycken var Israels stammar, som gav sig iväg från Egypten. De kom fram till sitt utlovade land efter den långa ökenvandringen. Tolv till antalet var också de lärjungar som Jesus valde ut, som efterföljare och språkrör. Tolv vuxna personer samlas nu i det nya landet för att dela den himmelska måltiden tillsammans med den Herre, som utvalt dem och förverkligat deras drömmar.

De redan utvalda

De känner sig utvalda. De är, var och en, som kristna apostlar i detta hednaland, där indiankulturens heliga mötesplatser upplevs som skrämmande och främmande.

Invånarna från Ljuder bär med sig den gamla tron till det nya landet. Det är bara miljön, som ändras då prästen kommer till det minutiöst städade hemmet – Kristinas hem. Tron skall vara ren, fri från världens ohyra; det är hjärtats rena rum, som Kristina vill hålla vid liv.

I detta inre och yttre heliga rum utdelas Herrens heliga nattvard till syndernas förlåtelse. Det nya tar nu form i det ”ödeshjärta”, som skall leva vidare i det nya landet. Här är Guds plats, som i den Judiska öknen, som i apostlarnas utsatthet i Korint eller Aten, som i Stillwater eller Taylor falls.

Tolv kommunikanter hade de varit, när Jesus samlade sina apostlar till den första nattvarden i Jerusalem, tolv var de härinne i dag, när han för första gången skulle utdela Kristi lekamen och blod åt sina landsmän i vildmarken. I vinflaskan här på bordet hade han endast ett ringa förråd kvar av det dyra nådemedlet, som därför måste det fördelas ytterst sparsamt, om det skulle räcka åt dem alla. Det kunde knappast bli mer än en mun, en liten tesked åt var och en. Oblaten däremot räckte mer än väl.

Nattvardsgudstjänsten i ”ödemarkslandet” blir en nödvändig själavårdande akt. Det är här som frustration, misslyckande och ånger formuleras i de bekännandes hjärtan.

Syndabekännelsens ord är som ett reningsbad. All den förträngda ångest som Kristna har burit på får nu komma upp till ytan, lyftas fram som en verklig nöd i det nya landet. Hennes oro, sorg, bedrövelser, besvikelser och tillkortakommanden blandas i en till synes plågsam bön.

Kanske räckte det inte att leva med böjda knän invid Herrens altare?

Hon behövde kröka sig mer, ödmjuka sig mer, kasta sig på sitt ansikte, lägga sig ner under Herrens fot, bli till stoft under Skaparens fotablad...

Det andliga reningsbadet slutar med att hon tar emot Herrens nattvard. Det är en befrielse och förlösande känsla. Den inre, nödvändiga gråten, som hon hängav sig åt, var ”ljuvlig och oemotståndlig”.

De första apostlarna samlades i Jerusalem. Nu samlas de inflyttade ifrån Sverige i Petrus Olaussons sädeslada, där de bildade den första kristna församlingen i St. Croixdalen. Det är nu och här ”vetekornets lag”, skall förverkligas. Det lilla skall bli stort, det som vilar i mörker skall komma upp i ljuset, det himmelska.

Den bibliska symboliken, som Mobergs anlägger, visar att händelserna i det nya landet följer ett bibliskt mönster. Det som är svagt skall bli starkt, det som är osynligt skall bli synligt; den människa som lever här och nu skall bära frukt, rikligen. I tron föds den nya människan. I tron förverkligas drömmarnas verklighet.

Olaussons lada förvandlas till ett stall under en lysande Betlehemsstjärna. Det lilla barnets röst hörs som en himmelsk ton, en musik som strömmar genom den gudomliga naturen och de troendes hjärtan:

Kristendomens stiftare föddes i ett stall. Det var alldeles i sin ordning, att den första kristna församlingen i vildmarken grundades i en lada.

Hans-Evert Renérius